

Чернявський І.Ю.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-448-4-28>

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Агресивна війна росії суттєво негативно вплинула на економіку підприємств аграрної сфери, екологічний стан та суспільство загалом, генеруючи багаточисельні виклики й проблеми. Тим часом, уже сьогодні, варто розробляти стратегії щодо повоєнного відновлення, які мають бути важливою основою не лише у зрізі економічного зростання, але й з точки зору збалансованого розвитку підприємств аграрної сфери та забезпечення високої якості життя й добробуту населення. У цьому контексті актуальним ключовим завданням кожного підприємства аграрної сфери стає формування та впровадження ефективних стратегічних орієнтирів й політик повоєнного відновлення, спрямованих на сталий розвиток і ощадливе використання природних ресурсів на принципах сталості, зеленої економіки, інтелектуалізації, цифровізації, інклюзивності й соціальної відповідальності, що сприятиме зростанню екологічно відповідальних, сталих рішень та ініціатив.

Різні аспекти тематики повоєнного відновлення підприємств аграрної сфери на принципах сталості, зеленої економіки, інтелектуалізації, цифровізації, інклюзивності й соціальної відповідальності розглядало багато науковців, серед них слід відмітити обгрунтовані цікаві пропозиції, таких визнаних учених, як: І. Бистряков, В. Бондаренко, О. Бородіна, Р. Буряк, О. Бутрим, В. Вергунов, Т. Галушкіна, М. Гончаренко, Л. Горбач, Я. Гуменюк, О. Гудзь, В. Збарський, Т. Зінчук, В. Ільїн, Г. Калетнік, Я. Квач, С. Кваша, О. Луцій, Т. Паламарчук, Н. Пархоменко, О. Рубан, О. Старинець, Т. Усюк, К. Фірсова та інші.

Стрімкий технічний прогрес, зростання чисельності населення, розширення контурів господарської активності, пояснюють погіршення стану довкілля в глобальному вимірі. Так, для підприємств аграрної сфери, особливо цінним і важливим ресурсом є земельні ресурси. «Загальний земельний фонд України становить 603,6 тис. м², з яких: сільськогосподарські землі – 71,2%, ліси – 17,2%, водойми – 4%, забудова – 3,8%, болота – 1,5%, інші землі – 4,1%. Державна екологічна інспекція зафіксувала, що у листопаді 2022 року внаслідок російської військової агресії забруднено 291 826 950 м² та засмічено

8 099 793 440 м² українських земель, сума шкоди становить 448,9 млрд грн» [2], це при тому, що до початку повномасштабного вторгнення росії 20% сільськогосподарських земель України зазнали суттєвої деградації, рівень їх розораності сягав 53% і був одним із найвищих в світі (в Польщі він становить 36,5%, у Німеччині – 34,1%, у США – 17,5%, в Китаї – 12%) [2].

Загальними проблемами для функціонування підприємств аграрної сфери є й наступне: втрата біорізноманіття; екологічні проблеми сільського господарства; вирубка лісів; неефективне управління; низька продовольча та водна безпека; глобальне потепління (концентрація вуглецю (CO₂) у 2023 р. становила 420,00 PPM; циркулярність економіки становила лише 7,2 % у 2023 р., тобто понад 90 % усіх матеріальних ресурсів втрачаються і є недоступними для повторного споживання; зростання харчових відходів, майже третина їжі (1,3 млн т) викидається чи псується; забруднення пластиком (майже 14 млн т щороку потрапляє в океани); (9 із 10 людей дихають забрудненим повітрям); танення крижаного покриву, зростання рівня моря (на 3,2 мм щороку) тощо.

Виявлено тенденції функціонування підприємств аграрної сфери, що демонструють наявність економічної та соціальної нерівності, загострення екологічних проблем, нарощення процесів глобалізації, активізацією цифровізації та поглибленням інтелектуалізації. Тобто, розвиток підприємств аграрної сфери супроводжується не лише проблемами, що вимагають вирішення, але й викликами що потребують адекватної реакції, оскільки докорінно трансформують середовище та бізнесові моделі.

Таким чином, вважаємо, що повоєнного відновлення підприємств аграрної сфери необхідно буде проводити на принципах сталості, зеленої економіки, інтелектуалізації, цифровізації, інклюзивності й соціальної відповідальності.

Поняття «зелена економіка» введений у науковий вжиток британськими дослідниками Д. Пірсом, А. Маркандя та Е. Барб'є. Вони аргументували, що її «зелену економіку», слід трактувати, як «економіку, яка на постійній основі може самостійно відтворюватись» [3], а її ключовою характеристикою є «систематичне роз'єднання швидкості змін економічного результату та природних ресурсів, використаних у даному процесі (ефект декаплінгу)» [3]. Фактично, переважно учені вважають [1, 3, 4], що «зелена економіка» має зберігати біорізноманіття, призводити до зростання економічного та соціального добробуту, знижувати екологічні ризики. «Основною тенденцією розвитку зеленої економіки, є збільшення виробництва так званих «стійких товарів і послуг», головною особливістю яких є переробка і нульові викиди токсичних речовин» [4]. При цьому, «зелена економіка» не покликана замінити стратегію сталого розвитку, а навпаки має збагатити її і

доповнити, оскільки принципи зеленої економіки передбачають інтеграцію екологічної, соціальної та економічної складової, економічне зростання підтримувалось соціальним прогресом, підвищенням якості життя та зниженням екологічних загроз. Опираючись на принципи сталості, зеленої економіки, інтелектуалізації, цифровізації, інклюзивності й соціальної відповідальності, визначимо стратегічні орієнтири повоєнного відновлення економіки підприємств аграрної сфери:

- збалансований економічний розвиток, що передбачає диверсифікацію діяльності, нарощення ефективності, конкурентоспроможності, продуктивності;
- соціальний гармонійний розвиток, який передбачає підвищення соціальних стандартів, норм, гарантій;
- екологічний розвиток, що зосереджений на ощадливому ставленні та збереженні довкілля;
- підвищення соціальної відповідальності;
- демократизація управлінських процесів та переважання превентивних заходів реагування на виклики;
- активізація інновацій та розвиток інтелектуального капіталу;
- широке використання цифрових технологій;
- формування інклюзивної культури.

Така, філософія, що покладена в основу запропонованих стратегічних орієнтирів сприятиме максимально швидкому та збалансованому повоєнному відновленню економіки підприємств аграрної сфери.

Список використаних джерел:

1. Горбач Л., Рубан О., Гуменюк Я. Зелена економіка та стале виробництво в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-8>
2. Земельні ресурси України зазнали шкоди майже на 448,9 млрд грн. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3628075-zemelni-resursi-ukraini-cerez-vijnu-zaznali-skodi-majze-na-449-milardiv.html>
3. Pearce D. *Blueprint 3: Measuring Sustainable Development*. Published by Routledge. 1994. 240 p.
4. Zhironkin S., Cehlár M. Green Economy and Sustainable Development: The Outlook. *Energies*. 2022, 15, 1167. DOI: <https://doi.org/10.3390/en15031>